

REDAKTIONEN

- 3** Forord
Palæstina

ARIELLA AÏSHA AZOULAY

- 15** Folkemord i billeder

SUNE HAUGBØLLE

- 35** Palæstinensisk modstand fra PLO til Hamas

ILAN PAPPÉ

- 53** Tantura-sagen i Israel
Katz' forskningsundersøgelse og retssagen mod ham

EDWARD SAID & SALMAN RUSHDIE

- 85** Om palæstinensisk identitet: En samtale

GILLES DELEUZE

- 113** Yasser Arafats storhed

FRANCO FORTINI

- 121** Brev til Italiens jøder

SAMI KHATIB

- 127** Imod singulariteten
Palæstina som symptom og årsag

MAJ ØRSKOV

- 153** "Hvad er værre end at finde en orm i sit æble? Nakbaen"
Tragikomisk katastrofe eller: hvem griner af palæstinenserne lidelser?

SAREE MAKDISI

- 173** Intet menneske kan eksistere – hver bombe, der kastes, lægges til en regning, vi betaler

OMSLAG

Plakat af den palæstinensiske kunstner Kemal Balateh til en udstilling med palæstinensiske modstandsplakater på Teherans museum for moderne kunst i 1980, organiseret af PLO.

FORORD

Palæstina

I efteråret 1969 og foråret 1970 rejste det politiske filmkollektiv, *Groupe Dziga Vertov*, med Jean-Luc Godard og Jean-Pierre Gorin og kameramanden Armand Marco seks gange til Jordan, Libanon og Syrien og besøgte palæstinensiske flygtningelejre (Baecque). Godard og Gorin var i efteråret 1969 blevet kontaktet af al-Fatah, hvis leder Yasser Arafat lige var blevet leder af PLO. Fatah ville have Godard og Gorin til at lave en film om den væbnede palæstinensiske modstand. Filmen skulle hedde *Jusqu'à la victoire* [Indtil sejren].

Godard og Gorin optog mere end ti timers optagelser i flygtningelejrene. Optagelser af taler og politiske diskussioner, palæstinensiske fedayeen, der var på øvelser, og børn, der sang og trænede modstandskamp. Planen var at klippe optagelserne sammen, så vende tilbage til de palæstinensiske modstandskæmpere og diskutere filmen med dem og inddrage dem i redigeringen. I overensstemmelse med Godards ide om at lave film på en politisk måde og ikke bare film om politiske emner skulle denne film ikke blot vise den palæstinensiske kamp, men afspejle den i sin produktion. Den blev aldrig færdig. I september 1970 angreb den jordanske konges hær palæstinensiske flygtningelejre i landet og dræbte tusinder af palæstinensiske flygtninge og fedayeen. Begivenhederne, som fik navnet Sorte September, hev tæppet væk under Godard og Gorins film. Mange af de modstandskæmpere, de havde optaget, blev dræbt i massakren.

Godard var ikke den eneste vestlige kunstner og intellektuelle, der interesserede sig for Palæstina på dette tidspunkt. Efter Seksdageskrigen i 1967, hvor Israel angreb og besejrede egyptiske, irakiske, jordanske og syriske styrker og besatte Sinaihalvøen, Vestbredden, Gaza og dele af Golan-højderne – og ikke trak sig tilbage trods modstand fra den arabiske verden og fordømmelse fra FN's sikkerhedsråd – var Palæstina blevet en del af en ny bølge af antiimperialistisk mobilisering, hvor især mange unge i Vesten støttede op om den palæstinensiske kamp mod israelsk kolonisering. Besættelsen af Vestbredden og Gaza i 1967 var en fortsættelse af fordrivelsen af hundredtusinder af palæstinensere i 1948-1949 under oprettelsen af Israel som stat. Katastrofen fortsatte, og yderligere hundredtusinder af palæstinensere flygtede fra Gaza og Vestbredden til Jordan i 1967.

Seksdageskrigen og de arabiske staters nederlag kom til at udgøre et vendepunkt i den palæstinensiske kamp mod israelsk bosætterkolonialisme, idet den gjorde det klart, at palæstinensisk frigørelse ikke ville kunne bero på de arabiske stater. Med PLO i spidsen lancerede palæstinensere derfor deres egen krig mod staten Israel. Det var i denne situation, at Palæstina antog karakter af et nyt Vietnam (Mohandesi), og det palæstinensiske folks ret til at eksistere blev et anliggende for mange venstreorienterede kunstnere. At Godard og Gorin rejste til Mellemøsten i 1969 og 1970 for at lave en film om palæstinensisk modstand var således på ingen måde underligt, men en del af en bredere bølge af antiimperialistisk kunstnerisk modstand.

Da Godard og Gorin opløste Dziga Vertov-gruppen i 1972, var filmen stadig ufærdig. I 1976 indgik en række optagelser fra den i filmen *Ici et ailleurs* [*Her og andetsteds*], lavet af Godard og Anne Marie Miéville. *Ici et ailleurs* er på mange måder den oprindelige film, den er stadigvæk et forsøg på at lave en positiv repræsentation af den væbnede palæstinensiske modstandskamp, men den er også en filmisk refleksion over det politisk og æstetisk komplicerede i at skabe en sådan repræsentation (Emmelhainz; Harrison).

Titlen peger på den distance, der er en del af filmens præmis: her og andetsteds, Frankrig og Palæstina, 1970 og 1976. Hvordan kan Godard, Gorin og Miéville give ordet til de palæstinensiske fedayeen? Hvordan kan de, skandaleombruste, men succesfulde eksperimenterende filminstruktører, undgå at deres engagement i den palæstinensiske kamp blot bekræfter

en allerede formuleret politisk ideologi eller indgår som et nyt eksotisk indhold i deres æstetiske eksperimenter? Hvordan kan franske kunstnere lave en film om kampen for et frit Palæstina? Vel at mærke uden at reducere hele foretagendet til et værk, der primært fungerer i Paris og siger mere om Godard end om de palæstinensiske fedayeen.

Den nye film består af scener fra den oprindelige film fra flygtningelejrene i Libanon, Syrien og Jordan samt en række scener optaget i Frankrig med en fransk arbejderfamilie, der ser fjernsyn, og didaktisk-æstetiske iscenesættelser af det at lave film i et filmstudie. I en scene midtvejs i filmen ser vi to kvinder og tre mænd, som på skift viser fotografier, der skal sammenfatte de fem temaer i filmen fra 1970: "Folkets vilje", "Væbnet kamp", "Politisk arbejde", "Langvarig krig" og "Indtil sejren". Dernæst ser vi de fem personer fastgøre fotografierne til en hvid væg i filmstudiet, hvor scenen udspiller sig. I en voice-over beskriver Godard fremvisningen af fotografierne som en produktionslinje af revolutionære billeder. Man ser ikke alle fotografierne på én gang i en film, siger Godard, vi ser ét billede ad gangen. I den næste scene står de fem personer på række bag hinanden og skiftes til at træde frem og holde deres foto op foran kameraet. Derefter ser vi de fem personer stående sammen i ét horisontalt billede, hvor de bevæger sig lidt akavet fra højre mod venstre i små skridt og skubber hinanden til side, mens de holder deres fotos op, som nu ser ud til at bevæge sig som på et primitivt transportbånd. Det er sådan, film redigeres, forklarer Godard. Film laves som alle andre produkter i det kapitalistiske samfund og er beregnet til forbrug, selv revolutionære film om palæstinensiske guerillakrigere. "Lidt efter lidt bliver vi erstattet af uafbrudte samlebånd af billeder, hvor hvert billede er slavebundet til det næste, hvor hvert billede – ligesom os alle – er på sin rette plads i en kæde af begivenheder, over hvilke vi har mistet al magt." Med en brechtiansk gestus peger Godard og Miéville på filmproduktionen, hvordan de enkelte billeder optages, klippes sammen og indgår i en ny sammenhæng, hvor de forbruges som billeder løsrevet fra deres oprindelige kontekst. I dette tilfælde kampen i Palæstina, som Godard, Gorin og Miéville for alt i verden gerne vil vise; de vil kæmpe side om side med al-Fatah krigere. Men hvordan undgår de at bidrage til æstetiseringen af den palæstinensiske kamp, hvor æstetiseringen ikke blot

afpolitiserer og forvandler de kvindelige palæstinensiske modstandskæmpere til 'farlige' sexsymboler for det vestlige blik, men også fratager dem retten til at repræsentere sig selv?

Ici et ailleurs er et desperat forsøg på at fastholde modstanden uden at være i stand til det. Godard og Miéville formår ikke at afbryde billedstrømmen, men bidrager blot til det. Flere scener i filmen viser den franske familie sidde i deres stue og se fjernsyn med reportager fra Mellemøsten. *Ici et ailleurs* er ikke anderledes. Det specifikke ved den palæstinensiske modstandskamp bliver hele tiden reduceret til noget allerede kendt eller, endnu værre, til billeder af andres modstand: sådan ser det ud, sådan gør de undertrykte i den tredje verden oprør mod vestlig imperialism. Billederne udfordrer ikke den allerede etablerede orden, men bekræfter den blot. Det er det, Godard og Miéville i scene efter scene konstaterer og desperat forsøger at undgå. Den hudløse dekonstruktion af den militante film udarter sig imidlertid ikke til defaitistisk æsteticisme, spørgsmålet bliver ved med at være: Hvordan kan man lave billeder, der afviser?

Godard og Miéville balancerer på grænsen af en æstetisk-politisk selvproblematisering, der truer med at suspendere henvisningen til Palæstina. Det er vigtigt at kritisere den måde, hvorpå revolutionære og antikoloniale kampe æstetiseres, men der er en risiko for, at den endeløse dekonstruktion resulterer i en revolutionær lammelse, hvor spørgsmålet "hvad må der gøres?" erstattes af en følelse af umulighed og sorg. Hvor den velmenende aktivist og engagerede filminstruktør ikke kan gøre noget, fordi de ikke ønsker at tale på vegne af de undertrykte andre steder. Som Godard siger i videoen: "Og så kom vi hjem. Jeg kom tilbage, du kom tilbage. Faktisk er vi stadig ikke kommet os. Vi kom endelig tilbage. Hun, han, du, jeg. Jeg kom tilbage til Frankrig. Det fungerede ikke. Og så gik dagene, månederne gik. Det går ikke godt nogen steder. Ingen steder. Jeg kan ikke gøre noget. I Frankrig ved vi ikke, hvad vi skal gøre med filmen. Meget hurtigt, som man siger, eksploderer modsætningerne, og vi eksploderer med dem."

Efter seks minutter og enogtredive sekunder hører vi Godard forklare: "Det var i begyndelsen af 1970, at vi [on] tog til Mellemøsten. Hvem er 'vi'? I februar, i juli 1970, er der mig, der er alle, der er hende, der er ham, der tager til Mellemøsten, blandt palæstinenserne for at lave en film." Ved at bruge

det franske upersonlige subjektpronomen "on" peger Godard på et muligt kollektivt politisk subjekt, der virtuelt også kunne omfatte beskuerne. Det er håbet om et politisk agentur, der forener klassekamp med antiimperialisme uden at reducere den Anden, hvor Palæstina ikke bare bliver noget allerede kendt og tages til fange af en vestlig marxistisk ideologi. "Vi" tager til Palæstina, men Godard problematiserer straks den kollektive udtalelse ved at sige "hvem er 'vi'?" og derefter "der er ham, der tager til Mellemøsten". Det kollektive forsvinder ikke i forløbet fra 1970 til 1976, fra Dziga Vertov-gruppens *Jusqu'à la victoire* til Sonimages *Ici et ailleurs*. Selv efter Sorte September findes det, i det mindste som en gestus, der viser tilbage til 1970 og til flygtningelejrene i Jordan, Syrien og Libanon.

GAZA

Det er en speciel følelse at se eller gense Godard og Miévilles film i dag. Hvis det i 1976 var sorgfuldt for Godard og Miéville at redigere billederne fra 1970, på et tidspunkt hvor den væbnede palæstinensiske modstand tog form af spektakulære flykidnapninger og den generelle revolutionære *tiers-mondisme* var ved at ebbe ud, så er det ikke mindre traumatisk nu. Folkemordet i Gaza har kostet mere end 70.000 mennesker livet og området er blevet forvandlet til en ruin. Der er blevet smidt mere end 80.000 tons bomber på et stykke land, der har nogenlunde samme størrelse som Mors. Destruktionen er overvældende, mellem 80 og 90 procent af den byggede infrastruktur er blevet ødelagt. Ødelæggelserne er langt hen ad vejen sket med aktiv støtte fra de vestlige regeringer. Konfronteret med begivenhederne i Gaza er det svært ikke at forfalde til militant depression (Bolt). Følelser af vrede og desperation truer med at antage et sådant omfang, at det efterlader os uden agens i en tilstand af sorg og opgivelse. Men som den franske filosof Étienne Balibar har formuleret det, er det vigtigt ikke at "forværre forbrydelsen med dyster tavshed".

Efter indgåelsen af en fredsaftale, der kun vanskeligt lader sig forstå som en fredsaftale, da Israel har overtrådt den hver eneste dag, siden den blev indgået, og efter at IDF forsøgte at dræbe Hamas' forhandlere ved at bombe en beboelsesejendom i Doha, er interessen for palæstinenserne situation taget af, og vestlige medier rapporterer væsentligt mindre om

situationen i Gaza. Vi er endnu ikke tilbage ved de velkendte narrativer om "kompleksitet", "regionens eneste demokrati" og "terrorisme", som vi er blevet fodret med i årtier, men det er nok et spørgsmål om tid. Selv konfronteret med et igangværende folkemord, som utallige israelske politikere og generaler åbent selv gav udtryk for, var vestlige regeringer ikke i stand til at tage afstand fra Israels krig mod det palæstinensiske folk.

Det er ikke en ny krig, den går tilbage til grundlæggelsen af staten Israel som en jødisk stat, men den fik en ny dimension efter den 7. oktober 2023 og Operation al-Aqsa Stormflod. Men vestlige regeringer, inklusive den danske, har trofast støttet op om Israel, henvist til den israelske stats ret til selvforsvar og konsekvent nægtet at forholde sig til såvel de historiske kendsgerninger om årtiers fordrivelse af palæstinensere og destruktion af palæstinensisk liv som det aktuelle folkemord. Heldigvis har denne ageren ikke stået uimodsagt, og tusinder er gået på gaderne i byer verden over. Studerende har spillet en væsentlig rolle i afvisningen af det dominerende narrativ om Israel-Palæstina og har besat universiteter og udfordret disse institutioners stiltiende bidrag til den israelske bosætterkolonialisme gennem investeringer og forskningssamarbejder.

Ici et ailleurs er interessant som en repræsentation af modstand og nødvendigheden af, og det komplicerede i, at engagere sig i igangværende politiske kampe, der finder sted andre steder. Godard og Miéville forsøger at bruge filmmediet mod sig selv til at skabe et billede af væbnet modstand og fremmane en revolutionær international solidaritet. Det er en gestus, der er vanskelig at forstå i dag. Det vokabularium, den var en del af, er ikke længere til rådighed – den revolutionære marxismes forestilling om klassekamp og afkoloniseringens drømme om selvstændighed – men der synes at være sket noget i de mange demonstrationer. Det er ikke en koordineret offensiv, der er ikke noget større politisk program, men folk siger fra og nægter at acceptere den uhildede fortsættelse af den koloniale undertrykkelse i Palæstina. Som den palæstinensiske politiske teoretiker Nasser Abourahme skriver, er Gaza blevet et kondenseret billede "af alle koloniale krige i historien" (19). Abourahme og den israelske historiker Ilan Pappé har begge argumenteret for, at folkemordet i Gaza kan lede til en afslutning af zionismen som apartheidstyre og jødisk overherredømme

i det historiske Palæstina (Pappé). Der er vi ikke endnu, men det synes som om, vi har været vidner til et vigtigt skred, hvor palæstinensiske stemmer ikke længere lader sig overdøve og ikke længere kun er et spørgsmål om humanitarisme og moral, men igen er ved at blive et egentligt politisk spørgsmål, som den franske forfatter Jean Genet i sin tid insisterede på, at det var.

NUMMERET

Nærværende nummer af K&K er blevet sammensat under indtryk af den israelske hærs brutale kampagne i Gaza efter den 7. oktober 2023. Vi har valgt at bringe en række oversættelser af såvel ældre som aktuelle tekster, der alle adresserer spørgsmålet om Palæstina politisk og æstetisk. Vi bringer oversættelser af tekster af Saree Makdisi, Ilan Pappé, Sami Khatib, Ariella Aïsha Azoulay, Gilles Deleuze, Franco Fortini og en samtale mellem Edward Said og Salman Rushdie. Derudover bringer vi nyskrevne artikler af Sune Haugbølle og Maj Ørskov. Teksterne taler for sig selv, og de og deres forfattere bliver i øvrigt introduceret undervejs i nummeret med korte præsentationstekster. Her vil vi imidlertid opholde os ved tre temaer, der går igen i artiklerne både eksplicit og implicit og fra forskellige politiske og historiske udsigelsespositioner, nemlig det man kan kalde a) singularitetsspørgsmålet, b) informationskampen og c) repræsentationsproblemet.

Med begrebet *singularitet* henviser vi til den særlige status Israel-Palæstina-konflikten har i bredere offentlige diskussioner. Konflikten præsenteres gerne som for kompleks til, at man kan forstå den og intervenere i den. Den trækker for lange historiske og religiøse tråde til, at man som udenforstående kan tage stilling, og den er i øvrigt indvævet i det historisk unikke folkemord, som nazisternes jødeudryddelse udgjorde. Der kan være grunde til at insistere på konfliktens særegenhed, dens singularitet, men sådan en insistens synes samtidig at medføre en slags tanke- og handlingslammelse, der gør det vanskeligt at tage politisk stilling til spørgsmålet om Palæstina, selv når dets civilbefolkning er udsat for landsfordrivelse, disproportionale krigshandlinger og folkemord.

Spørgsmålet om singularitet bliver i dette nummer rejst mest eksplicit af Sami Khatib. Under henvisning til blandt andet den berømte "Histori-

kerstrid" i Tyskland argumenterer han i sin artikel "Imod singulariteten. Palæstina som symptom og årsag" for, at holocaust af forståelige grunde har fået status af urtraume i den moderne vestlige selvforståelse. De vestlige demokratier har imidlertid viklet sig selv ind i et ideologisk spind, hvor de kun kan opretholde deres selv billede som godgørende forsvarere af liberale rettighedsprincipper, hvis Israels modstandere rent retorisk positioneres som de nye nazister. Det kan lyde som en ekstrem forestilling, men i sin artikel påpeger også Ariella Aïsha Azoulay, at israelske politikere og militærfolk demoniserer Hamas og "sammenligner [dem] med nazisterne for at retfærdiggøre deres [egne] handlinger" (Azoulay 20). En væsentlig del af Israels legitimering af folkemordet i Gaza, og herunder også den legitimering som Israels udenlandske støtter har anvendt, baserer sig ifølge både Khatib og Azoulay altså på en ide, der har hold i virkeligheden, nemlig ideen om at holocaust var en singular historisk uretfærdighed. Dette historiske forhold undergår imidlertid en ideologisk forskydning, som – og her ser vi for alvor historiens tragik – betyder, at den israelske stat og dens støtter legitimerer et folkemord på palæstinenserne ved at italesætte aggressionskampagnen som en forsvarshandling, der skal beskytte mod et nyt nazistisk folkemord på jøderne. Så længe krigshandlingerne i Palæstina er viklet ind i singularitetsfortællingen, i fortællingen om et forsvar mod et nyt holocaust, vil palæstinenserne være rammesat ikke som ofre, men som gerningsmænd. Derfor kalder Khatib sin artikel "Imod singulariteten".

Men hvordan kunne et alternativ til singularitetsfortællingen se ud? Allerede Godard og Miéville forsøgte sig med en anden type af fortælling, hvor den palæstinensiske sag ikke blev fremstillet som en gentagelse af holocaust, men som del af en større antikolonial kamp for frihed og selvstændighed. Som man kan forvise sig om hos Sune Haugbølle, blev blandt andre den tidligere palæstinensiske leder Yassir Arafats politiske horisont dannet i 1950'erne og 60'erne netop under indtryk af sådanne bredere frihedskampe, herunder den egyptiske præsident Gama Abdel Nassers panarabiske projekt og Algeriets antikoloniale befrielseskamp mod Frankrig (Haugbølle 37). I sin tekst reflekterer den amerikansk-palæstinensisk-libanesiske litterat Saree Makdisi over den aktuelle situation i Gaza, men også han afviger fra singularitetsfortællingen, når han indskriver Palæstina i

en meget længere historie om antikolonial modstand. Hvordan, spørger han polemisk, kan det efter mere end to hundrede års antikolonial kamp i blandt andet Haiti, de amerikanske sydstater, Indien, Kenya og Algeriet komme bag på vestlige observatører, at "absolut vold, dominans, kvælning og kontrol" på et tidspunkt vil blive "gengældt med forfærdende vold", sådan som det skete d. 7. oktober 2023 (Makdisi 179)? På den måde at påpege konkrete begivenheders kontekstuelle betingelser – og altså at vove sig hinsides singularitetsfortællingen – er ikke, skriver han, at "retfærdiggøre" voldshandlingerne, men at forstå de specifikke "massakrer" som det de er, nemlig et resultat af "årtiers eller århundreders kolonial undertrykkelse, en struktur af vold" (Makdisi 179).

Hvis opgøret med singularitetsfortællingen og introduktionen af breder historiske forståelsesrammer er ét genkommende spor i nummerets artikler, så udgør analysen af den *informationskamp*, der har omgærdet regionens militære og politiske kampe siden staten Israels grundlæggelse, et andet. Med informationskamp mener vi den selektive fremlæggelse af vidnesbyrd om årtiers krigshandlinger, men vi sigter også til de mange forsøg på at definere ord på politisk ladede måder, på at rammesætte diskussioner ud fra bestemte præmisser, på at overhøre ubekvemme synspunkter – og vi sigter endelig til forsøgene på at navigere retorisk, politisk og æstetisk i det minefelt, som informationskampen omkring Palæstina udgør.

Informationskampen behandles i dette nummer blandt andet af den israelske historiker Ilan Pappé i hans artikel om Tantura-sagen. Tantura var en af de mange landsbyer i det palæstinensiske område, som blev ryddet med ekstrem militær brutalitet i 1948 for at gøre plads til den nyoprettede stat Israel. Som sådan er Tantura blot ét eksempel i den lange, forfærdende fortælling om *nakbaen*, det vil sige den massefordrivelse og -henrettelse af palæstinensere, der fandt sted i 1948, og som berørte over 700.000 mennesker. Det særlige ved Tantura-sagen er, at en israelsk historiker og zionist, Teddy Katz, i 1998-99 skrev et universitetsspeciale, som dokumenterede den hemmeligholdte voldsomhed, hvormed landsbyen var blev ryddet. I stedet for at betragte Katz' speciale som en anledning til at revurdere helsefortællingen om Israels grundlæggelse, blev det mødt af både akademisk og juridisk fordømmelse, og i Pappés udlægning er her tale om et sigende

eksempel på, hvordan israelske myndigheder håndfast og igennem årtier har kontrolleret fortællingen om Israel og dets grundlæggelse.

Informationskampen har ledsaget Israel-Palæstina-konflikten i godt 75 år, men den har naturligvis ændret karakter i takt med massemediernes udbredelse og i takt med, at Palæstinas skæbne er blevet en politisk mærkesag for aktivister langt uden for regionen. I den del af sin tekst, som er udgivet den 22. december 2023, fokuserer Saree Makdisi på de amerikanske universiteter og på det uhørte politiske pres, de er blevet udsat for og i mange tilfælde er bukket under for efter angrebet den 7. oktober 2023. I denne periode er propalæstinensiske aktivister navnlig på prestigøse amerikanske universiteter, men også mange andre steder, blevet beskyldt for antisemitisme. Her er imidlertid, viser Makdisi, tale om en anklage, der baserer sig på en bevidst sammenblanding af antisemitisme (fordomme mod jøder) og antizionisme (kritik af staten Israel). Makdisi er klar over, at antisemitisme og antizionisme kan gå hånd i hånd, men de gør det ikke med nogen nødvendighed, og når aktivisternes kritikere bevidst sammenblander kategorierne, sker det i et forsøg på at mistænkeliggøre propalæstinensiske synspunkter ved at anvende nogle af værktøjerne i informationskampens beskidte arsenal. Med sin artikel om æstetisk-politiske interventioner i diskussionen om Palæstina før og efter 7. oktober 2023 bidrager også Maj Ørskov til analysen af den betændte informationskamp. Særligt fremhæver hun brugen af humor og tragikomik som en måde at undslippe de forventninger og positioner, som mediernes rammesætning af diskussionen tilsiger.

Et tredje spor, der løber gennem artiklerne, og det sidste vi vil fremhæve her, handler om *repræsentation*. Allerede i Godard og Miévilles film *Ici et ailleurs* viste repræsentation sig som et akut problem, og det på flere måder: Hvilke palæstinensiske aktører skulle man portrættere, hvis man ville portrættere en befolknings kamp for frihed? Hvordan kunne man som fransk intellektuel og filmskaber tale om – og måske på vegne af? – en bevægelse, man nok sympatiserede med, men hvis eksistentielle forudsætninger var nogle andre end ens egne? Hvordan kunne man cirkulere billeder fra det fjerne Palæstina (*ailleurs*) i det nære Paris (*ici*) uden blot at bidrage til kulturindustriens konstante og passiviserende billedstrøm? I et politologisk perspektiv antager repræsentationsproblemet en anden karakter, idet

Palæstina – blandt andet på grund af dansk modstand – aldrig er blevet anerkendt som stat, og dermed savner repræsentation på et internationalt politisk niveau. Det har, med titlen på et essay af Edward Said fra 1985, afstedkommet spørgsmålet: "Hvem taler på vegne af palæstinenserne?". Hvem eller hvad er overhovedet Palæstina, kunne man videre spørge, når det ikke er et land, når dets befolkning er undertrykt, fordrevet eller dræbt og når dets infrastruktur er bombet i stykker?

Den oversatte samtale mellem Said og forfatteren Salman Rushdie centrerer sig netop om palæstinensisk identitet. I 1986, hvor samtalen er fra, var Edward Said en internationalt anerkendt kritiker af orientalismen, men som amerikaniseret palæstinensisk intellektuel blev han også i flere sammenhænge betragtet som talsmand for Palæstina, og det giver anledning til den besynderlige følelse af, som han siger, at "blive betragtet som en slags repræsentant for terrorisme" (Said & Rushdie 94). I samme nu som Said blev opfattet som repræsentant for Palæstina og dermed måske fik lejlighed til at tale på landets vegne, blev han opfattet som terrorist og dermed sat uden for samtalen – og det i helt konkret forstand, som man kan forvisse sig om i et overrumplende øjeblik fra samtalen med Rushdie, hvor talen falder på Netanyahu, der dengang endnu ikke var blevet Israels premierminister.

I sit åbne brev fra 1989 rejser også den jødiske poet og intellektuelle, Franco Fortini, spørgsmålet om repræsentation. Han gør det imidlertid fra et andet perspektiv, idet han opfordrer Italiens jøder til at tage afstand fra Israels politisk-militære ledelse. Baggrunden for brevet er den brutalitet, hvormed den israelske hær nedkæmpede palæstinensiske militser for at afslutte Den Libanesiske Borgerkrig (1975-1990). Fortinis pointe er, at Israel med sin disproportionale militære aggression ikke alene skader Palæstina, men nok så meget forvolder uoprettelig moralsk skade på sig selv. For Fortini er det vigtigt, at det israelske militær og dets politiske støtter ikke får lov at tale og handle uimodsagt. Ligesom der ikke er nogen nødvendighed mellem antisemitisme og antizionisme, er der heller ingen nødvendighed mellem jøder og staten Israel, minder Fortini os om.

Endelig knytter også den franske filosof Gilles Deleuze i sin tekst an til spørgsmålene om repræsentation og identitet. På et tidspunkt, skriver

han, hvor Palæstina hverken har et "territorie" eller en "stat", er der behov for en "stor historisk skikkelse" – en karakter, der er som "trådt ud af Shakespeares" – hvis Palæstina skal finde nogen grad af repræsentation eller legemliggørelse (Deleuze 117). Sådant en person var den tidligere PLO-leder Yasser Arafat ifølge Deleuze, som passende kalder sin tekst "Yasser Arafats storhed". Deleuzes analyse af palæstinensisk modstand og Arafats rolle i den synliggør den kontinuitet, hvormed spørgsmålet om repræsentation og identitet har forfulgt ikke-staten Palæstina på tværs af de mange forskellige former, kampen mod israelsk bosætterkolonialisme har antaget. Hvor på kortet ligger det land, som ikke er anerkendt? Hvem er dets befolkning? Hvilke rettigheder har palæstinenserne? Hvem er parat til at forsvare dem og med hvilke midler?

LITTERATUR

- Abourahme, Nasser. "In Tune with Their Time". *Radical Philosophy*, nr. 216, 2014, pp. 13-20.
- Baecque, Antione de. *Godard, biographie*. Paris: Grasset, 2010.
- Balibar, Étienne. "Gaza est un événement mondial, qui ne laissera rien inchangé dans nos pensées et dans nos rapports intérieurs" (interview med Luca Salza). *K. Revue trans-européenne de philosophie et arts*, efterår 2025, pp. 173-203.
- Bolt, Mikkel. "Gaza efterlader mig med et tilfælde af akut militant depression". *Politiken*, 7. september, 2024, online: <https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art10038521/Zionismen-er-nu-intet-andet-end-en-bos%C3%A6tterkolonialisme-viet-til-destruktion-af-pal%C3%A6stinenserne>
- Emmelhainz, Irmgaard. *Godard's Political Filmmaking*. London: Palgrave Macmillan, 2019.
- Genet, Jean. "Palæstinenserne" ["Les Palestiniens", 1972], oversat af Morten Chemnitz. *Det kriminelle barn* (København: OVO Press, 2021), pp. 129-146.
- Harrison, Olivia. C. "Consuming Palestine: Anticapitalism and Anticolonialism in Jean-Luc Godard's *Ici et ailleurs*". *Studies in French Cinema*, vol. 18, nr. 3, 2018, pp. 178-191.
- Mohandesi, Sahar. "Bringing Vietnam Home: The Vietnam War, Internationalism, and May '68". *French Historical Studies*, vol. 41, nr. 2, 2018, pp. 219-251.
- Pappé, Ilan. "The Collapse of Zionism". *New Left Review: Sidecar*, 21. juni, 2024, online: <https://newleftreview.org/sidecar/posts/the-collapse-of-zionism>
- Said, Edward W. "Who Would Speak for Palestinians?" *The New York Times*, 24. Maj, 1985, online: <https://www.nytimes.com/1985/05/24/opinion/who-would-speak-for-palestinians.html>.